

Starateljstvo i dečija prava

Ova brošura je kratko predavljanje najbitnijih pitanja oko teme starateljstva i dečijih prava.

Impresum:

Izdavač: Savesno ministarstvo za pravdu

Museumstrasse 7, 1070 Beč

Odgovoran za sadržaj: Odeljenje za obiteljsko, lično i nasledno pravo u Savesnom ministarstvu za pravdu

Dizajn: Eleonore Kronsteiner, MSc

Fotografija omota: © motorradcbr / Fotolia

Proizvodnja: Štamparija Saveznog ministarstva za pravdu

Beč, siječnja 2024. godine

2. izdanje

Sadržaj

Šta se podrazumeva pod dečijim pravom?	1
Koju vrednost imaju dečija prava prema njihovim roditeljima?	1
Šta znači starateljstvo?	1
Šta se podrazumeva pod negom, obrazovanjem, upravljanjem imovinom i pravnim zastupništvom deteta?	2
Nega	2
Obrazovanje	2
Ekskurs: pravo na određivanje prebivališta kao deo nege i obrazovanja	2
Ekskurs: pravno zastupništvo u predmetima izdržavanja	3
Upravljanje imovinom	3
Zakonsko zastupništvo	3
Kome se poverava starateljstvo?	4
Može li starateljstvo takođe biti dogovoreno? Kada i gde?	4
Kako se obavlja starateljstvo?	4
Šta znači zajedničko starateljstvo u praksi?	5
Za koje pravne radnje je saglasnost oba roditelja stvarno potrebna?	6
Šta se dešava u slučaju razdvajanja roditelja?	6
Šta se dešava sa starateljstvom u slučaju razdvajanja? (pregled)	8
Pravo na određivanje prebivališta nakon razdvajanja	9

Prava roditelja koji nema starateljstvo ili koji živi odvojen	9
Pravo na lične kontakte (kontakte za posete)	9
Prava na zastupništvo u svakodnevnom životu	10
Prava na informaciju i na izjavu	10
Prava maloletnog deteta	11
Pravo na kontakte sa oba roditelja	11
Prava da budu saslušani	11
Prava na donošenje zahteva	11
Detetov pomoćnik	12
Šta je deci potrebno čiji roditelji su se razdvojili ili razveli?	12
Nužni linkovi	13

Starateljstvo i dečija prava

Šta se podrazumeva pod dečijim pravom?

Deca zavise od odraslih, zbog toga ona trebaju posebnu zaštitu i pomoć. Dečija prava su posebna ljudska prava za osobe ispod 18 godina. Ona se zasnivaju na međunarodnim i domaćim temeljima. Svrha dečijih prava je da deca orijentacijom na njihova prava mogu da rastu jaki, sigurni, zdravi i sa ljuskim dostojanstvom.

Koju vrednost imaju dečija prava prema njihovim roditeljima?

UN Konvencija o pravima deteta ističe centralnu ulogu roditelja i porodice. Porodica se smatra kao najbolji ambijent za razvoj deteta i podrška roditelja pri ispunjavanju njihovih zadataka se forsira. Roditelji se moraju brinuti o dobrobiti deteta uključujući njegova prava, njegove zahteve i interese.

Dečija prava obuhvataju na primer pravo na najbolju moguću brigu i najbolji mogući razvoj, pravo na zaštitu od nasilja ili pravo na liči odnos prema obojici roditelja.

Šta znači starateljstvo?

Starateljstvo označava **roditeljska prava i roditeljske obaveze** prema maloletnoj deci (do 18. rođendana).

Ono obuhvata negu i obrazovanje, upravljanje imovinom i odgovarajuće pravno zastupništvo.

Šta se podrazumeva pod negom, obrazovanjem, upravljanjem imovinom i pravnim zastupništvom deteta?

Nega

Nega deteta obuhvata posebno staranje o telesnoj dobrobiti i zdravlju, kao i neposredan nadzor.

Pod negom spadaju na primer kupanje deteta, pribavljanje odeće i jela, posete kod doktora, ali takođe i nadzor na igralištu.

Obrazovanje

Pod obrazovanjem se podrazumeva razvoj telesnih, mentalnih, duševnih i moralnih snaga deteta, pomaganje njegovoj nadarenosti, sposobnosti, sklonosti i mogućnosti u razvoju, kao i njegovoj obuci u školi i zanimanju.

Obrazovanje obuhvata na primer izbor škole, plesnog tečaja za dete, ali takođe i sviranje muzike ili igranje nogometa. Pod obrazovanjem spada takođe posredovanje pravila.

Ekskurs: pravo na određivanje prebivališta kao deo nege i obrazovanja

Kao pravo na određivanje prebivališta se ne smatra samo određivanje mesta boravka deteta, nego takođe i odluka, kada, gde i kako dugo dete može (samo) negde boraviti. Obim određivanja prebivališta zavisi od starosti i zrelosti deteta.

Pod pravom na određivanje prebivališta takođe spada odluka gde dete treba da stanuje, ali takođe gde i sa kim dete ide na odmor, ili sa kim ono provodi poslepodne.

Pravo na određivanje prebivališta ima roditelj kome pripada starateljstvo u području nege i obrazovanja. U slučaju zajedničkog starateljstva pravo na određivanje prebivališta pripada obojici roditelja, pri čemu zakon polazi od toga da se roditelji slažu (vidi dole: „pravilo saglasnosti“). U slučaju **promene stana u zemlji** drugi roditelj treba biti obavešten o promeni stana. Izjava tog roditelja treba se uzeti u obzir, ukoliko ta izjava bolje odgovara dobrobiti deteta.

Za premeštanje u inostranstvo je potrebna saglasnost drugog roditelja ili prethodno sudsko odobrenje, da to ne bi predstavljalo otmicu deteta (vidi takođe stranu 9. o zajedničkom starateljstvu).

Ekskurs: pravno zastupništvo u predmetima izdržavanja

Raspolaganje o pravu za izdržavanje deteta (posebno potraživanje i uterivanje takvog prava) kao i raspolaganje naplaćenim prinosima izdržavanja pripada roditelju koji ima starateljstvo u području nege i obrazovanja.

Upravljanje imovinom

Roditelji moraju upravljati imovinom (na primer ušteđevinom) s potrebnim prosečnim oprezom („sa marljivošću dobrih roditelja“). Oni moraju čuvati i po mogućnosti povećati imovinu maloletnika, osim ukoliko dobrobit deteta ne zahteva nešto drugo. Izuzetno imovina deteta može na primer biti korišćena za finansiranje jednog studijskog putovanja ili za poseban slučaj potrebne nege – možda nakon nekog udesa.

Upravljanje imovinom deteta obuhvata takođe investiranje imovine koju je dete nasledilo ili upravljanje poklonjenom nekretninom.

Zakonsko zastupništvo

Pod zakonskim zastupništvom podrazumeva se uopšteno ovlašćenje i obaveza preduzimanja efikasnih pravnih radnji u ime deteta „prema spoljašnjem svetu“ – tj. u odnosu sa drugim osobama.

Pod zakonskim zastupništvom spada na primer zastupništvo deteta pred vlastima, sklapanje ugovora o članstvu deteta u jednom sportskom klubu, ali u određenim slučajevima takođe i davanje saglasnosti za operaciju deteta.

Kome se poverava starateljstvo?

Za decu, **koja su rođena u postojećem braku**, starateljstvo pripada obojici roditelja („zajedničko starateljstvo“).

Za decu, **koja nisu rođena u postojećem braku**, zakon određuje da starateljstvo pripada samo majci. Ali roditelji imaju mogućnost da se takođe u ovom slučaju dogovore o zajedničkom starateljstvu.

Može li starateljstvo takođe biti dogovoreno? Kada i gde?

Za to postoje dve mogućnosti:

- Roditelji određuju zajedničko starateljstvo obojice roditelja kod matičarskog ureda (na primer u isto vreme sa izjavom o rođenju i sa imenovanjem).
- Roditelji dostavljaju nadležnom starateljskom sudu sporazum o starateljstvu i nezi deteta. Na taj način postojeća pravila starateljstva mogu bit promenjena ili starateljstvo može biti povereno samo jednom roditelju.

Kako se obavlja starateljstvo?

Prilikom obavljanja starateljstva roditelji moraju biti usmereni na dobrobit deteta. Prvenstveni zadatak roditelja je da unapređuju dobrobit deteta. Pod dobrobit deteta zakon podrazumeva između ostalog prikladno staranje (hranom, medicinskom i sanitarnom negom, stambenim prostorom kao i obrazovanjem), prikladna briga, bezbednost i zaštita deteta od nasilja (kako nasilje koje dete lično doživi, tako i nasilje koje je ono uočilo kod njemu važne i bliske osobe), uzimanje u obzir mišljenje

deteta, pouzdani kontakti deteta sa oba roditelja/sigurne veze, izbegavanje konflikta lojalnosti i osećaja krivice.

Na primer dobrobit deteta je ugrožena kada je dete zanemareno ili nakon razdvajanja roditelja, kada su kontakti sa drugim roditeljem prekinuti.

Ako roditelji **ugrožavaju** dobrobit deteta, starateljstvo može biti ograničeno ili povučeno od strane suda.

Osim toga zakon zahteva da se roditelji „prikladno ponašaju“ kada obavljaju starateljstvo („pravilo prikladnog ponašanja“). Oni se moraju uzdržavati od svih delovanja koja bi pogoršala veze deteta sa drugim osobama koje imaju pravo na starateljstvo i/ili na kontakte sa detetom ili koja bi otežavala obavljanje njihovih zadataka.

U ekstremnom slučaju, nepoštovanje pravila prikladnog ponašanja može imati kao rezultat povlačenje starateljstva.

Pravilu prikladnog ponašanja na primer znači da se o drugom roditelju ne sme loše govoriti.

Šta znači zajedničko starateljstvo u praksi?

Zakon pretpostavlja da roditelji u principu – ukoliko je to njima moguće – postupaju u saglasnosti („**pravilo saglasnosti**“), pri obavljanju starateljstva, ukoliko oba roditelja imaju starateljstvo. Ali u vezi sa zakonskim zastupništvom važi samo načelo **ekskluzivnog zastupništva** u slučaju **zajedničkog starateljstva**. To znači da svaki roditelj samostalno može delovati za dete. Zbog toga su pravna delovanja takođe efektivna iako drugi roditelj nije sa tim saglasan.

Na primer svaka poseta kod doktora može biti obavljena sa jednim roditeljem, i saglasnost drugog roditelja nije potrebna

Za koje pravne radnje je saglasnost oba roditelja stvarno potrebna?

Ali takođe u slučaju zajedničkog starateljstva nekoliko bitnih radnji zastupništva zahtevaju **saglasnost oba roditelja koji imaju starateljstvo**.

Tu spadaju:

- promena imena ili prezimena,
- stupanje i istupanje u jednu crkvu ili versku zajednicu,
- predaja na negu drugoj osobi,
- sticanje ili odricanje državljanstva,
- prerani prekid ugovora naukovanja, školovanja ili poslovanja, i
- priznanje očinstva vanbračnog deteta.

Osim toga, u slučaju imovinskih delovanja koja ne spadaju u redovno privređivanje (tj. koja premašuju svakodnevno raspolaganje imovinom), pored saglasnosti oba roditelja je potrebno takođe **odobrenje starateljskog suda**.

Imovinsko delovanje koje ne spada u redovno privređivanje, je na primer odricanje od naslednog prava, apsolutno primanje ili odbijanje nasledstva, primanje opterećenog darovanja ili podnošenje tužbe u ime deteta.

Od 14. godine života dete sme samo da odluči o religijskoj pripadnosti. Od 10. godine života dete mora biti saslušano u vezi sa tim i od 12. godine života njegova religija više ne sme biti promenjena protiv njegove volje.

Šta se dešava u slučaju razdvajanja roditelja?

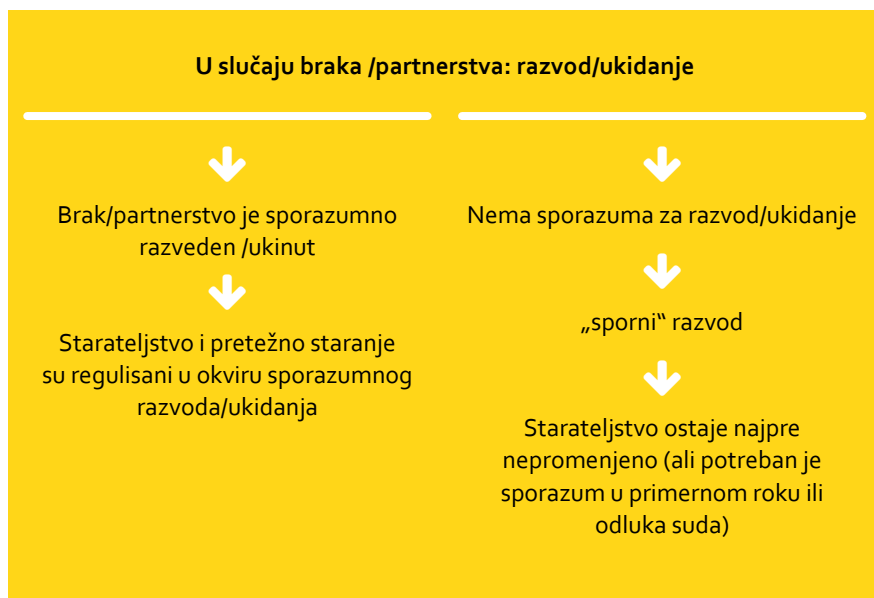
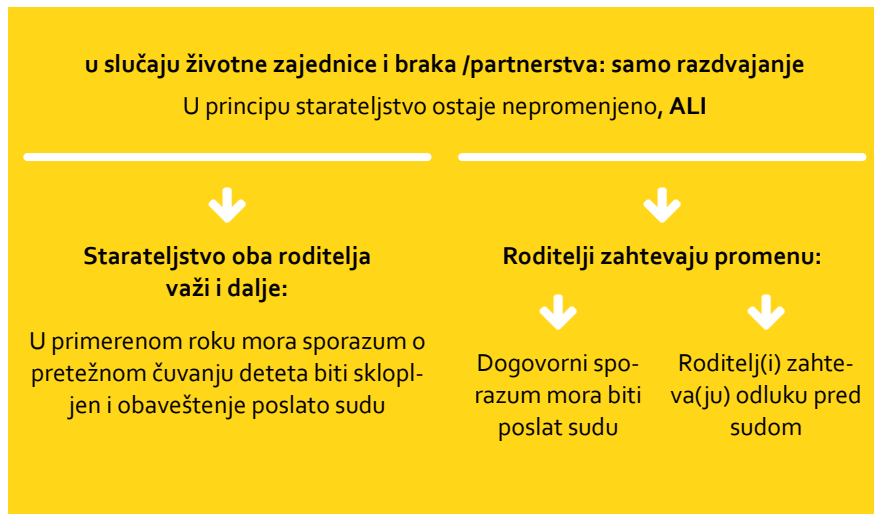
Nakon razdvajanja roditelja (bez obzira, da li su bili venčani ili ne) zajedničko starateljstvo oba roditelja (koje je možda bilo dogovoreno) u principu i dalje postoji. Postoji i mogućnost da roditelji postignu drugačiji dogovor ili da u slučaju nesaglasnosti zahtevaju odluku suda (u vezi sa tim vidi: <https://portal.justiz.gv.at/at.gv.justiz/formulare/Justiz/ObsorgeKontaktrecht.aspx>).

U toku **sporazumnog razvoda** (ili ukidanja registrovanog partnerstva) treba pred sudom obavezno sklopiti sporazum o starateljstvu, o kontaktima i o izdržavanju deteta.

Pre sporazumnog razvoda roditelji moraju da se savetuju kod prikladnog veštaka ili prikladne ustanove o posebnim potrebama njihove maloletne dece koje proizlaze iz razvoda (u vezi sa tim vidi: www.bmff.gv.at/familie/trennung-scheidung/beratung-einvernehmliche-scheidung.html).

Ukoliko sporazumni razvod nije moguć, nakon podnošenja tužbe može biti rešeno u „spornom“ **postupku razvoda**, da li brak treba biti razveden ili ne. Ali u takvom postupku sud neće rešavati o starateljstvu, o kontaktima i o izdržavanju deteta; ova pitanja se rešavaju u posebnom sudskom postupku.

Šta se dešava sa starateljstvom u slučaju razdvajanja? (pregled)

Pravo na određivanje prebivališta nakon razdvajanja

(u vezi sa opštim pravom na određivanje prebivališta vidi stranu 2.)

Samostalno starateljstvo:

Pravo na određivanje prebivališta ima roditelj koji ima samostalno starateljstvo. Ali drugi roditelj treba biti obavešten o planiranom preseljenju (bez obzira da li u zemlji ili u inostranstvu). Njegova izjava u cilju za dobrobit deteta treba biti uzeta u obzir.

Zajedničko starateljstvo:

Ako roditelji **žive odvojeni**, roditelj, u čijem domaćinstvu se o detetu po sporazumu (ili na osnovu sudske naredbe) pretežno stara (**starajući roditelj**), ima samostalno pravo da promeni prebivalište deteta. Ali ova promena prebivališta – često takođe promena stana u zemlji – je bitna prilika u smislu člana 189., stavka 1., tačka 1. Opšteg građanskog zakonika, o kojoj drugi roditelj treba biti blagovremeno (tj. unapred) obavešten, da bi mogao dati svoju izjavu. Propuštanje roditelja koji ima zajedničko starateljstvo je „povreda prava na starateljstvo“ u smislu Haške konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice dece.

Prava roditelja koji nema starateljstvo ili koji živi odvojen

Pravo na lične kontakte (kontakte za posete)

Ukoliko roditelj – bez obzira da li ima starateljstvo ili ne – ne živi zajedno sa svojim detetom u zajedničkom domaćinstvu, taj roditelj **kao i dete** imaju pravo na redovne lične kontakte u skladu sa potrebama deteta (**„pravo na kontakte“**). Obavljanje kontakta treba biti sporazumno organizovano između roditelja i deteta. Ukoliko takav sporazum ne može biti sklopljen, zahtev o regulisanju kontakta može biti podnesen sudu (u vezi sa tim vidi: <https://portal.justiz.gv.at/at.gv.justiz.formulare/Justiz/ObsorgeKontaktrecht.aspx>).

Kontakti trebaju ili sačuvati i obezbediti postojeći blizak odnos ili – ukoliko takav odnos (više) ne postoji – u najmanjem slučaju takav kontakt treba biti ostvaren. Po mogućstvu, kontakti moraju obuhvatati slobodno vreme kao i staranje o detetu u svakodnevnom životu. Starost, potrebe i želje deteta, kao i dosadašnji intenzitet odnosa treba biti posebno uzeti u obzir.

Zakon ne predviđa najniži ili najmanji broj kontakta. Broj kontakta treba odrediti u individualnom slučaju i prilagoditi u skladu sa razvojem deteta.

Ukoliko pri ostvarivanju kontakta dođe do povrede pravila prikladnog ponašanja (vidi gore), nasilja ili sličnog, pravo na kontakte može biti ograničeno ili obustavljeno. To se rešava u skladu sa dobrobiti deteta.

Prava na zastupništvo u svakodnevnom životu

Za vreme dok dete zakonito boravi kod roditelja koji nema starateljstvo, taj roditelj sme i mora zastupiti starateljskog roditelja u **starateljskim prilikama svakodnevnog života**, ukoliko mu to nije bilo zabranjeno i ukoliko prilike to zahtevaju. On je ovlašćen i obavezan da se u tom vremenu obavlja stara o nezi i obrazovanju deteta.

Tako mora i sme roditelj koji nema starateljstvo na primer za vreme svojih kontakta sa detetom ići sa detetom kod doktora u slučaju udesa ili akutne bolesti deteta. To isto važi za potreban potpis u svesci za saopštenje iz škole/dnevnog dečijeg prebivališta.

Prava na informaciju i na izjavu

Starateljski roditelj mora blagovremeno obavestiti roditelja koji nema starateljstvo o bitnim prilikama u vezi sa detetom. On sme dati izjavu u vezi sa tim. Ovakva izjava treba biti uzeta u obzir, ukoliko je izjavljena želja u boljem skladu sa dobrobiti deteta.

Na primer, roditelj koji nema starateljstvo treba biti obavešten o planiranoj operaciji krajnika ili o rezultatima prijemnog ispita za određenu obuku.

Prava maloletnog deteta

Kod svih prilika u vezi sa maloletnim detetom treba uzeti u obzir dobrobit deteta kao vodeće načelo.

Pravo na kontakte sa oba roditelja

Posle razdvajanja roditelja, deca imaju pravo da ostvaruju redovne kontakte sa oba roditelja. To samostalno pravo deteta je takođe uključeno u Saveznom ustavnom zakonu o pravima deteta.

Roditelji imaju zadatak da se dogovore kada se trebaju sprovoditi ti kontakti.

Želje i potrebe deteta trebaju biti uzete u obzir. Maloletnici od 14. godine života ne mogu biti silom primorani protiv njihove volje da ostvaruju kontakt, ako oni odbiju takav kontakt.

Prava da budu saslušani

Sud mora saslušati decu od desete godine živote u postupku o starateljstvu ili pravu na kontakte. Ako je moguće, mlađa deca trebaju takođe biti saslušana; to može obaviti sud, veštak ili pomoć porodičnog suda.

Želja deteta postaje sve više značajnija u skladu sa njegovom starosti, pri čemu u nedoumici detetova dobrobit premašuje detetovu želju. Ali u principu važi da što je dete starije, to se njegova želja češće ispunjava.

Prava na donošenje zahteva

Od četrnaeste godine života deca imaju pravo da samostalno sudu podnesu zahteve u postupcima o starateljstvu ili o pravu na kontakte, tj. bez sudelovanja roditelja.

Detetov pomoćnik

U postupcima o starateljstvu ili pravu na kontakte sud može postaviti detetu pomoćnika. Detetov pomoćnik je psihološki obučeni pratilac za decu do 14. godine života. Njegov zadatak je da uspostavi odnos poverenja sa detetom, da obavesti njega o postupku i da postigne da detetova želja bude smatrana važnom i da bude saslušana pred sudom. Bez detetove saglasnosti on ne sme proslediti sadržaj razgovora roditeljima ili sudu.

Šta je deci potrebno čiji roditelji su se razdvojili ili razveli?

U veoma opterećujućoj situaciji razdvajanja ili razvoda roditelja deci je pre svega potrebna pažnja, emocionalna bezbednost i stabilna veza sa oba roditelja. Važna nije samo potreba da su voljeni, nego takođe da smeju voleti. Roditelj koji nije prisutan je nevidljiv pratilac za dete. Deca osećaju najveću nevolju, ako se očekuje od njih da odbiju jednog roditelja (i tako deo samog sebe).

Stručna pomoć može biti korisna za decu i roditelje. Ponude obuhvataju savetovanje, medijaciju, terapiju i grupe za pogođene osobe. Deca trebaju sigurnu i zaštićenu okolinu, u kojoj mogu govoriti o njihovim iskustvima, mišljenjima i osećanjima.

Nužni linkovi

- Obrasci
<https://portal.justiz.gv.at/at.gv.justiz.formulare/Justiz/ObsoergeKontaktrecht.aspx>
- Osnovni sudovi
www.justiz.gv.at
- Opširne informacije o razdvajanju i razvodu
www.trennungundscheidung.at
- Obavezno savetovanje roditelja shodno članu 95., stavka 1a Vanparničnog zakona
www.kinderrechte.gv.at/elternberatung-vor-scheidung
- Medijacija u parničnim stvarima
www.mediatorenliste.justiz.gv.at
- Detetov pomoćnik
www.jba.gv.at/kinderbeistand
- Ombudsman za decu i maloletnike u Austriji
www.kija.at

